

ETNOMETODOLOJİK İTİRAZ

Yakın dönemde daha fenomenolojik bir etkileşimci anlayış gelişti. Bu alternatif etkileşimci yaklaşım birkaç farklı isimle anılsa da, *etnometodoloji* etiketinin daha tanımlayıcı olduğunu düşünüyorum. İfadenin vurguladığı gibi, etnometodoloji insanların birbirleriyle ilişkilerinde kullandıkları “folk” (etno) “metotlar”ı inceler. Yine de, etnometodologların sembolik etkileşimci olarak görülmekten rahatsız olduklarını baştan belirtmekte fayda vardır.¹ Onlar gerçekte kendi yaklaşımlarını, işlevselcilikten sembolik etkileşimciliğe kadar mevcut anlayışlara meydan okuyan radikal bir paradigma olarak görürler. Aslında o, daha ziyade, mevcut sembolik etkileşimci teorisinin önemli tamamlayıcı bir parçasını temsil eder.

Peki, etnometodologlar niçin kendilerini çoğu kez paradigmatik mesihler olarak görürler? Cevap onların mevcut teorik perspektifler içinde kavramlaştırılmayacak alternatif bir gerçekliği keşfettikleri iddiasında yatar ve onlar ilham kaynağı Husserl ve Schutz olan bir soru sorarlar: sosyologlar ve diğer insan grupları, birbirleri karşısında, toplumsal dünyanın gerçek bir karaktere sahip olduğu *kabulünü* nasıl yaratır ve sürdürürler? Bu sorunun sahipleri için ‘daha gerçek’ bir fenomen, insanların (benzer biçimde sokaktan insanlar ve sosyologların) bilinçli veya bilinçsiz olarak kompleks bir dış toplumsal gerçeklik ‘duygusu’ inşa etme, sürdürme ve değiştirme biçimleri etrafında gelişir. Gerçekte, sosyal teori için, toplumu bir arada tutan şey değerler, normlar, müşterek tanımlar, alışveriş düzeyleri, rol pazarlıkları, çıkar koalisyonları vb. değil, insanların bir toplumsal düzen kabulü yaratan açık ve örtük ‘metotlar’ı olabilir.

Onların itirazlarının genel profili budur. Bu genel profile baktığımda etnometodologların bazı önemli toplumsal süreçleri ortaya çıkardıklarını düşünüyorum. Fakat onlar, keşfettikleri ‘yeni gerçeklik’le ilgili iddialarında bir parça gösterişçi davranmışlar, fakat saçmalamamışlardır. Ancak, ayrıntılı olarak ele almadan etnometodolojiyi yargılamak istemiyorum. Onun kaynakları hakkında özet bir bakıştan sonra önde gelen şahsiyetlerinden örnekler vereceğim.

ETNOMETODOLOJİNİN KAYNAKLARI

Etnometodoloji fenomenolojiden, ve aksi yönde iddialara rağmen, Mead’den esinlenen sembolik etkileşimcilikten fikirler alır ve onları genişletir. Ancak etnometodoloji, bu düşünce okullarının fikirlerini genişletirken farklı bir dünya görüşü ortaya koyduğunu öne sürer. Bu yüzden, etnometodolojinin daha geleneksel sosyolojik teorilerden nasıl farklılık gösterdiğini belirlemek için, onu kendini ayırmaya çalıştığı, ancak yine de hâlâ büyük ölçüde esinlendiği perspektiflerle ilişki içinde ele alacağım.

Blumer’in Etkileşimci Yaklaşımı ve Etnometodoloji

19. Bölümde vurguladığım gibi, Herbert Blumer’in etkileşimciliği etkileşimin inşa edilmiş ve değişken doğasını vurgular. Aktörler, geniş sembolik kapasitelere sahip oldukları için, (a) yeni nesnelere içselleştirebilir, (b) durumları yeniden tanımlayabilir ve (c) müşterek eylemlerini ayarlayabilirler. Blumer’in vurguladığı gibi, belirli bir [edimin] karşılaştıkları durumları yorumlayan eyleyen birimlerle dolayımlandığını kabul etmek mantıklı olacaktır.² Bu durumlar normlar, değerler, roller, inançlar ve toplumsal yapılardan meydana gelseler de, onlar sadece durumların yeniden tanımlarını yapmak için sembolik olarak içselleştirilebilecek ve yerlerine yenileri geçirilebilecek ‘nesnelere’dir.

Bu fikirler anlamlar veya tanımların belirli durumlarda etkileşim içindeyken nasıl yaratıldıklarının araştırılması gerektiğini savunurlar. Burada etkileşim *süreci* ve aktörlerin birbirleriyle ilişkileri sırasında ortak anlamları nasıl ürettikleri vurgulanır. Bu araştırma çizgisi etnometodologlar tarafından sürdürülür. Etnometodolog hem etkileşime ve hem de anlamların belirli durumlarda üretimine odakla-

¹ Örneğin bkz. Thomas P. Wilson, “Normative and Interpretative Paradigms in Sociology”, *Understanding Everyday Life*, ed. J. Douglas (London: Routledge & Kegan Paul, 1970)

² Herbert Blumer, “Society as Symbolic Interactionism”, *Human Behavior and Social Process*, ed. A. Rose (Boston: Houghton Mifflin, 1962)

nır. Ancak burada Alfred Schutz'un yaşantı-dünyasına karşılık gelen önemli bir vurgu değişikliği vardır: insanlar nesnel, dışsal bir gerçeklik olduğu *kabulüne* nasıl ulaşırlar? Blumer'in etkileşimci yaklaşımında anlam yaratma süreci vurgulansa da, dış toplumsal düzenin mevcudiyeti kabul edilir. Etnometodoloji dış normlar, roller, değerler ve inançlar dünyasının olup olmadığı meselesini askıya, Husserl'in terimiyle 'paranteze' alır ve aksine, etkileşimin aktörler arasında 'orada' bir olgusal dünya *duygusunu* nasıl yarattığına odaklanır.

Goffman'ın Dramaturg Analizi ve Etnometodoloji

Paul Attewell, çoğu etnometologun gözünü korkutmak için, Goffman'ın çalışmasının etnometodolojinin önemli bir ilham kaynağını temsil ettiğini öne sürer.³ 22. Bölümde vurguladığım gibi, Goffman'ın çalışması, aktörlerin bir izlenim yaratmak için özel bir toplumsal sahnede hareketlerini nasıl yönlendirdiklerine odaklandığı için onun yaklaşımı çoğu kez etkileşimci *dramaturg okul* olarak kavramlaştırılmıştır. Goffman aslında, eylemin yöneldiği amaçları değil, izlenim idaresi sürecini vurgulama eğilimindedir. Goffman'ın analizi etkileşimin yarattığı ve etkileşimlerle sürdürülen ve değişime uğrayan yapılardan ziyade etkileşim biçimine odaklanır.⁴ Örneğin, Goffman, aktörlerin kendilerini sunuş biçimlerini nasıl onaylattıklarını, eylemlerini hareketleriyle nasıl meşrulaştırdıklarını, gruplara üyeliklerini diğerlerine nasıl gösterdiklerini, başkalarıyla aralarına nasıl sosyal mesafe koyduklarını, fiziksel damgalamalara nasıl uyum sağladıklarını ve başka birçok durumu kişisel olarak nasıl yönlendirdiklerini kavrayışlı bir biçimde analiz eder.

Toplumsal görünümünün idaresi etnometodolojik analizde de önemlidir. Etnometodologlar, Goffman gibi, aktörlerin belirli toplumsal durumlarda izlenim yaratma teknikleriyle ilgilenseler de, *aslında* onların ilgisini bireylerin izlenim idareleri değil, aktörlerin *ortak bir gerçeklik duygusunu* nasıl yarattıkları oluşturur. Bu da Goffman'ın çalışmasının önemli bir özelliğidir. Goffman'a göre, bireylerin etkileşim sırasında yaptıkları şeylerin çoğu ortak bir gerçeklik düşüncesi ve duygusunu sürdürme çabası etrafında gelişir. Schutz gibi Goffman da, insanların sadece bir gerçeklik duygusu yaratmak ve bu duyguyu sürdürmek için izlenimleri aktif olarak yönlendirmeye çalışmakla kalmayıp, aynı zamanda durumun bozulmaması için, tartışmalı malûmatları göz ardı etmeye çalışacaklarını öne sürer. Ayrıca, insanlar çoğu malûmatı sorgulamaz veya durumu sorgulamamaya, en azından ortak bir gerçeklik anlayışından uzaklaşmamaya çalışır. Bütün bu temalar etnometodolojinin bir parçasıdır; Goffman bu perspektifi büyük ölçüde eleştirir gibi görünse de, onun gelişimine katkıda bulunmuştur.

Alfred Schutz, Fenomenoloji ve Etnometodoloji

Schutz'un fenomenolojisi, 18. Bölümde ifade ettiğim gibi, fenomenolojiji Husserl'in felsefi projesi olmaktan kurtarmıştır.⁵ Schutz, etkileşimin bir 'üstün gerçeklik' olarak nasıl yaratıldığı ve sürdürüldüğünü araştırmanın önemini vurgular. O, ayrıca, aktörlerin perspektiflerin karşılıklılığını nasıl sağladıklarıyla ve toplumsal hayata düzen sağlayan gerçekliği sorgulanmayan bir dünyayı nasıl inşa ettikleriyle ilgilenir.

Dünyanın gerçekliği sorgulanmayan doğası ve bu yaşantı-dünyasının aktörün gerçeklik duygusunun devamı açısından önemi etnometodologların temel ilgisini oluşturmuştur. Gerçekte birçok etnometodolojik düşünce Husserl ve Schutz'un fenomenolojilerinden alınmıştır. Ancak etnometodologlar, fenomenolojik analizi, toplumsal düzenin aktörlerin aynı yaşantı-dünyasını paylaştıkları duygusu ya-

³ Paul Attawell, "Ethnomethodology Since Garfinkel", *Theory and Society* 1 (1974), s. 179-210

⁴ Bu her zaman doğru değildir, özellikle de Goffman'ın *Asylums* (Garden City, NY: Anchor Books, 1967) gibi daha kurumsal bazı daha tipik çalışmaları şunlardır: *The Presentation of Self in Everyday Life* (Garden City, NY: Doubleday, 1959); *Interaction Rituel*, Garden City, NY: Anchor Books, 1967); *Encounters* (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1961); *Stigma* (Englewood-Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1963)

⁵ Özellikle bkz. Alfred Schutz, *Collected Papers I: The Problem of Social Reality*, ed. Maurice Natanson (The Hague. Martinus Nijhoff, 1964); Alfred Schutz, *Collected Papers I: Studies in Social Theory*, ed. Arvid Broderon (The Hague. Martinus Nijhoff, 1964) ve Alfred Schutz, *Collected Papers III: Studies in Phenomenological Philosophy* (The Hague. Martinus Nijhoff, 1966). Bu fikirlerin etkileşimcilik ve etnometodolojiye uyarlamaları için, bkz. Alfred Schutz ve Thomas Luckmann, *The Structure of the Lifeworld* (Evanston, IL: Northwestern University Press ve Thomas Luckmann, ed. *Phenomenology and Sociology* (New York: Penguin Books, 1978). Ayrıca, bkz. Robert C. Freeman, 'Phenomenological Sociology and Ethnomethodology', *Introduction to the Sociologies of Everyday Life*, edsç J. Douglas et al. (Boston: Allyn & Bacon, 1980)

ratmak için başvurdukları pratikler sayesinde nasıl sürdürüldüğünü analiz etmek için benimsemişlerdir.

Şimdiye kadar sunulan argümanları özetlersek: Etnometodolojide, Blumer ve Goffman gibi etkileşimcilerin ilgilerinin yanı sıra Husserl ve Schutz'un fenomenolojik projelerinden yararlanılır ve genişletilir. Bu yaklaşım etkileşim sürecini, durumsal izlenimler yaratmak için kişiler-arası tekniklerin kullanılmasını, aktörlerin konsensüsü algılama biçimlerini vurgular. Etnometodologlar, sembolik etkileşimci yaklaşımı ve fenomenolojiyi genişletirken, çoğu kez farklı bir toplumsal dünya anlayışı ve toplumsal düzenin nasıl üretildiği sorununu anlayacak alternatif bir yönelim geliştirdiklerini düşünürler. Mehan ve Wood'un ifadesiyle, etnometodologlar "daha ziyade 'düzen nasıl mümkündür?' sorusunu değil, 'bir düzen duygusu nasıl mümkündür?' sorusunu tercih etmişlerdir" (vurgu eklenmiştir).⁶

ETNOMETODOLOJİNİN DOĞASI

Metafizik mi, Metodoloji mi?

Etnometodoloji çoğu kez yanlış anlaşılmıştır. Bu yanlış anlamamanın bir nedeni bazı etnometodologların yazılarının muğlak yapısıdır.⁷ Bu yanlış anlamalardan birinde, etnometodolojinin, bilimsel araştırmacılar arasındaki yanlışlık kaynaklarını gösterdiği için, mevcut sosyolojik teoriyi 'düzeltici' bir yaklaşım olduğu öne sürülür. Bu konumdan hareketle, etnometodolojinin, sadece araştırmacıların değil, onların gözlemlerini onaylayan bilimsel topluluğun yanlışlıklarını da açığa çıkartarak, araştırmacıların gözlemlerinin güvenilirlik ve geçerliliklerini kontrole hizmet edebileceği düşünülmüştür. Etnometodoloji bu amaçla kullanılabilir de, böyle bir eğilim içine girildiğinde etnometodolojik düşüncenin ana çizgisi kavranamaz. Etnometodolog, araştırmacıların gözlemlerinin geçerlilikleri veya güvenilirlikleriyle ilgili sorunları değil, araştırmacılar ve sokaktaki insanların, benzer biçimde, dünyadaki düzen hakkında geçerli ve güvenilir bir önermeler topluluğu olduğunu düşündükleri ve olduğuna inandıkları şeyleri sürdürmek ve belki de değiştirmek için kullandıkları metotları vurgular. Etnometodolojik perspektifte metodoloji bilginin uygun, yansız veya bilimsel olarak araştırılmasıyla ilgili sorunlarla değil, daha ziyade insanların –ister bilim insanı, ister ev kadını, isterse sigortacı veya işçi olsun– içinde etkileşimlerini gerçekleştirdikleri durumlar hakkında bir düzen duygusu yaratmakta kullandıkları ortak metotlarla ilgilenir. Bu kavramsal vurguyla ilgili en iyi ipucu bizzat *etnometodoloji* teriminde bulunabilir: *-oloji* 'araştırma'; *method*, [kullanılan] metotlar ve *ethno* 'halk ya da insanlar'.

Etnometodolojiyle ilişkili bir başka yanlış anlama kaynağı, bu perspektifin, basitçe, grup içindeki üyelerin sorgulamadan benimsedikleri kurallar, ön-kabuller ve ritüelleri açığa çıkartmak için katımlı gözlem gibi 'gevşek' araştırma tekniklerini kullandığını varsayanlardır.⁸ Bu yorum etnometodolojiyi araştırma-yönelimli bir sembolik etkileşimci perspektife dönüştürecektir.⁹ Etno-metotların bu türü, artık, aktörlerin yorumlama süreçlerini ve buna bağlı olarak onların durum tanımlarını kavramayı amaçlayan daha bilinçli bir çabayı temsil eder. Etkileşim halindeki bireylerin sembolik dünyası farklı gözlem ve katılma teknikleri kullanılarak araştırıldığında, durumların nasıl tanımlandığı, normların nasıl oluşturulduğu ve toplumsal eylemin nasıl kontrol edildiği daha uygun biçimde okunabilir. Etnometodologlar etkileşim içindeki bireyleri araştırmak için gözlem ve katımlı gözlem tekniklerini kullansalar da, onların ilgileri sembolik etkileşimcilerinkiyle aynı değildir. Bütün egemen sosyolojik teori biçimleri gibi, sembolik etkileşimciler de ortak tanımlar, değerler ve normların etkileşimden or-

⁶ Hugh Mehan and Houston Wood, *The Reality of Ethnomethodology* (New York: John Wiley, 1975), s. 190. Bu etnometodolojik perspektifin mükemmel bir ifadesidir.

⁷ Örneğin, bkz. Harold Garfinkel, *Studies in Ethnomethodology* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1967). Bununla beraber, etnometodolojik konumdan yeni tasvirler bu ilk muğlaklığı büyük ölçüde açıklayabilir. Örneğin, bkz. Mehan and Wood, *The Reality of Ethnomethodology*; Lawrence Wider, *Language and Social Reality* (The Hague: Mouton, 1973); Don H. Zimmermann and Melvin Pollner, 'The Everyday World as a Phenomenon', *Understanding Everyday Life*, ed. J.D. Douglas (Chicago: Aldine, 1970), s. 80-103; Don H. Zimmermann and Lawrence Wider, 'Ethnomethodology and the Problem of Order: Comment on Denzin, *Understanding Everyday Life*, s. 285-295; Randall Collins and Micheal Makowsky, *The Discovery of Society* (New York: Random House, 1972), s. 209-213; George Psathas, 'Ethnomethods and Phenomenology', *Social Research* 35 (September 1968), s. 500-520; Roy Turner, ed. *Ethnomethodology* (Baltimore: Penguin Books, 1974); Thomas P. Wilson and Don H. Zimmermann, 'Ethnomethodology, Sociology and Theory', *Humboldt Journal of Social Relations* 7 (Fall-Winter 1979-1980), s.52-88; Warren Handel, *Ethnomethodology: How People Make Sense* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1982); ve George Psathas, ed. *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology* (New York: Irvington, 1979)

⁸ Örneğin, Norman K. Denzin, 'Symbolic Interactionism and Ethnomethodology', *American Sociological Review* 34 (December 1969), s. 922-934

⁹ Bu yorumun bir başka örneği için, bkz. Walter L. Wallace, *Sociological Theory*, Chicago: Aldine, 1969), s. 34-36

taya çıktığını ve bu faktörlerin insanların dünyayı algılama ve birbirleriyle iletişim kurma biçimlerini düzenlemeye hizmet ettiğini öne sürerler. Sembolik etkileşimcinin ilgisi farklı açık ve zımnî tanımlar, normlar ve değerlerin ortaya çıkış koşulları ve böylece toplumsal düzenin nasıl mümkün olduğu problemini çözmeye yöneliktir. Aksine, etnometodologlar, üyelerin kurallar, tanımlar ve değerler gibi şeylerin bulunduğu *izlenimine nasıl* ulaştıklarıyla ilgilenirler. Etnometologun temel ilgisini sadece hangi kural ve tanım tiplerinin ortaya çıktığı oluşturmaz, zira daha temel sorular vardır: İnsanlar kurallar ve tanımların mevcut olduğunu *hangi metotlar* sayesinde görür, betimler ve ifade ederler? İnsanlar kurallar ve tanımların mevcut olduğuna ilişkin inançlarını bir başkasına toplumsal düzeni betimlemek için nasıl kullanırlar?

Ayrıca, etnometodolojinin metotları (sembolik etkileşimcilerde olduğu gibi) bilimsel sosyolojinin insanların durumları tanımlarının ve toplumsal yapının normlarının daha tam bir resmini elde etmek için kullandığı yeni ve gelişkin bir tekniği temsil etmez. Etnometodologun vurgusu, *araştırma konusu olan kişilerin* gerçek dünyada orada fiilen bir toplumsal düzenin bulunduğu kabulünü yaratır, sürdürür ve değiştirirken *kullandıkları metotlar* üzerindedir.

Etnometodolojinin Kavramlar ve İlkeleri

Alfred Schutz insanların içinde gündelik davranışlarını gerçekleştirdikleri temel –üstün– bir gerçeklikten söz eder. Ancak günümüzdeki çoğu etnometodolog birden fazla gerçeklik, yaşantı-dünyası veya doğal tutum olup olmadığıyla daha az ilgilenir. Etnometodolojik analizde daha önemli olan, insanların gerçeklik duygusunu nasıl yarattıkları, sürdürdükleri ve değiştirdiklerini açıklamaya yardımcı olabilecek kavramlar ve ilkeler geliştirmektir. Aslında etnometodoloji henüz bütüncül bir kavramlar ve ilkeler topluluğu geliştirmese de, etnometodolojik perspektifte kavramsal bir öz görüyorum. Artık bu yaklaşımın bazı temel unsurlarına geçebiliriz.

Refleksif eylem ve etkileşim¹⁰ Çoğu etkileşim özel bir gerçeklik anlayışını sürdüreceği biçimde işler. Örneğin, ritüel etkinlik tanrılara, tanrıların gündelik faaliyetleri etkilediği inancına yöneliktir. Bu ritüel etkinlik bir refleksif eylem örneğidir; o belirli bir gerçeklik anlayışını sürdüreceği biçimde işler. Olgular bir inançla çelişir görüldüğünde bile, insan etkileşimi bu çelişkili inancı destekleyecek biçimde işler. Örneğin, yoğun dua ve ritüel etkinlikler tanrının arzulan müdahalesine yol açmasa bile, dindar kişi, inançları reddetmekten ziyade, yeterince dua edilmediğini, onların tek nedeni olmadığını veya tanrıların kendi bilgelikleri içinde daha büyük plânları olduğunu iddia edecektir. Bu tür bir davranış refleksiftir; o bir inancı bu inancın yanlış olabileceğini gösteren kanıtlar karşısında bile destekler veya pekiştirir.

Çoğu insanî etkileşim refleksiftir. İnsanlar ipuçları, hareketler, sözler ve bir başkasından gelen malûmatları belirli bir gerçeklik anlayışını sürdüreceği biçimde yorumlarlar. Çelişkili bilgiler bile belirli inançlar ve bilgileri sürdüreceği biçimde refleksif olarak yorumlanır. Bu yüzden, refleksivite kavramı etkileşim içindeki insanların belirli bir gerçeklik tarafından yönlendirildikleri kabulünü nasıl sürdürdüklerine odaklanır. Etnometodolojik araştırmaların çoğu refleksif etkileşimin nasıl ortaya çıktığına yöneliktir. Yani, etkileşim içindeki taraflar arasında refleksif eylemlerin ortaya çıkabileceği muhtemel koşulları açıklamak için hangi kavramlar ve ilkeler geliştirilebilir?

Anlamanın bağlama-gönderimliliği. Etkileşim içinde tarafların aldıkları ve gönderdikleri hareketler, ipuçları, sözler ve diğer malûmatlar *özel bir bağlamda* anlama sahiplerdir. Bağlam hakkında –etkileşim içindeki tarafların geçmişleri, belirttikleri amaçları, geçmişteki etkileşim deneyleri gibi– bazı bilgiler olmadan, onlar arasındaki sembolik iletişim kolayca yanlış yorumlanabilecektir. Etkileşimsel ha-

¹⁰ Bu olguyla ilişkili ilk tartışma Garfinkel tarafından yapılmıştır: *Studies in Ethnomethodology*. Daha okumaya değer bir tartışma Mehan ve Wood'un çalışmasında bulunabilir: *The Reality of Ethnomethodology*, s. 137-178

yatın bu gerçeği *bağlama-gönderimlilik* kavramıyla ifade edilir.¹¹ Bir ifadenin bağlama-gönderimli olduğunu söylemek onun anlamının özel bir bağlamla ilişkili olduğunu vurgulamaktır.

Bu olgu dikkati, belirli bir bağlamdaki bireylerin ilgili bağlamda bir gerçeklik anlayışını nasıl ürettikleri problemine yönelir. Onlar, kendi durumlarında neyin gerçek olduğu konusunda başvurdukları ortak anlayışlar geliştirirler. Bu yüzden, bağlama-gönderimlilik kavramı araştırmacının dikkatini, aktörlerin özel bir gerçekliğin ilişkilerini düzenlediği kabulünü yaratmak ve sürdürmek için –sözler, yüz ve beden ifadeleri ve diğer ipuçları gibi– belirli bağlamsal ifadeleri nasıl ürettiklerini görebilmek için, somut etkileşim bağlamlarına yönelir.

Bana göre, bu iki temel kavram refleksivite ve bağlama-gönderimlilikte, etkileşimcilerin sembolik iletişim sürecine ilgileri sürdürülürken, Schutz'un fenomenolojik mirasının büyük bir bölümü canlandırılır. Burada ilgi, aktörlerin bedensel hareketleri bir yaşantı-dünyası, bilgiler topluluğu veya gerçeğin ne olduğu konusunda doğal tutum yaratmak ve bu tutumu sürdürmek için nasıl kullandıklarına yöneliktir. Yaşantı-dünyasının içeriği değil, aktörlerin bir gerçeklik anlayışı yaratmakta, bu anlayışı sürdürmekte ve hatta değiştirmekte kullandıkları metotlar veya teknikler vurgulanır. Mehan ve Wood'un sözleriyle, “etnometodolojinin gerçekliğin kurucu unsuru teorisi gerçekliğin başarıldığı *prosedürler* hakkındadır. O özel bir gerçeklik hakkında değildir.”¹² Bu vurgu etnometodologları etkileşim sırasında aktörlerin kullandıkları genel metotları araştırmaya yönelmiştir.

Bazı genel etkileşim metotları. Analitik ilgi insanların bir gerçeklik anlayışı üretmekte kullandıkları metotlara odaklandığında, teorisyenin görevi insanların etkileşim sırasında kullandıkları genel kişiler-arası teknikleri ortaya çıkartmak haline gelir. Örneğin, Aaron Cicourel etnometodologların ortaya çıkardıkları bu teknikler veya metotlardan birkaçını şöyle sıralar: (1) normale dönmeye çalışma, (2) perspektiflerin karşılıklılığı ve (3) vesaire ilkesine başvurma.¹³

Normale dönmeye çalışma. Etkileşim halindeki taraflar gerçeğin ne olduğu konusunda bir belirsizlik içinde olduklarında ve etkileşimlerinin gerilim yarattığı duygusuna kapıldıklarında, birbirlerine karşı içinde buldukları koşullarda ‘normal’e dönmelerini ifade eden hareketler sergileyeceklerdir. Aktörlerin durumların normal bir biçimi olduğuna inandıkları veya bu normal durumu sağlamaya güdülendikleri varsayılır; bu yüzden, onların eylemlerinin çoğu bu normal biçime ulaşmaya yöneliktir.

Perspektiflerin karşılıklılığını sağlamak. Schutz'un formülasyonunu kullanan etnometodologlar, aktörlerin bu kabul altında hareket ettiklerini ve bu gerçeklik duygusunu aktif biçimde aktarmaya çalıştıklarını, yerlerini değiştirdiklerinde aynı deneyimlere sahip olacaklarını vurgularlar. Ayrıca aktörler, özel hareketlerle bilgilendirilinceye kadar, özel geçmiş yaşantılarından kaynaklanabilecek perspektif farklılıklarını göz ardı edebilirler. Bu yüzden, çoğu etkileşimde diğerlerine bir perspektifler karşılıklılığının gerçekte var olduğunu göstermeye çalışan hareketlere başvurulacaktır.

Vesaire ilkesine başvurmak. Somut bir etkileşim sırasında birçok şey söylenmeden bırakılır. Aktörler sürekli olarak başkalarının söz ve hareketlerini ‘anlamak’ için gerekli malûmatı ‘tamamlar’ veya ‘beklerler’. Onlar karşı taraftan bu malûmatı isteyerek etkileşimi bozmama konusunda gizli bir mutabakat içindedirler. Örneğin, genellikle bir sözden sonra kullanılan ‘biliyorsun’ deyimini çoğu kez aktörün bir başkasına vesaire ilkesine başvurduğunu bildirme biçimidir. Böylece, diğer kişi ‘Hayır, bilmiyorum.’ gibi bir karşı sözle etkileşimi veya bir gerçeklik anlayışını bozmaması konusunda bilgilendirilmiş olur.

¹¹ Garfinkel, *Studies in Ethnomethodology*; Garfinkel and Sacks, “The Formal Properties of Practical Actions”, *Theoretical Sociology*, eds. J. C. McKinney and E. A. Tiryakian (New York: Appleton-Century-Crofts, 1970)

¹² Mehan and Wood, *The Reality of Ethnomethodology*, s. 114

¹³ Aaron V. Cicourel, *Cognitive Sociology* (London: Macmillan, 1973), s. 85-88. Bu ilkeler Garfinkel'in çalışması *Etnometodolojik Araştırmalar*'da örtük olarak yer alır.

Bu üç genel folk metot tipi sadece etnometodologların ortaya çıkartmaya çalıştıkları örneklerdir. Kesinlikle başka folk metotlar da vardır. Bazı etnometodologlar için teorinin asıl hedefi, bu ve diğer kişiler-arası tekniklerin bir gerçeklik anlayışını oluşturmak, sürdürmek ve değiştirmekte kullanıldıkları koşulları belirlemektir. Ancak etnometodolojik literatürde bu tür önermelere çok az rastladım. Bununla beraber, geliştirilselerdi bu önermelerin nasıl bir biçim alabileceklerini tasarlayabiliriz.

İki genel etnometodolojik önerme. Etnometodolojik önermelerin aşağıdaki kabulleri içerdiğini düşünüyorum: (1) Toplumsal düzen, aktörlere ortak bir gerçekliği paylaştıkları duygusu veren teknikler kullanılarak sürdürülür. (2) Toplumsal düzenin devamında bu ortak gerçekliğin özü aktörlerin ortak teknikleri kabullerinden daha az önemlidir. Bu kabullerden hareketle, etnometodolojik önermelerin, onlar tarafından oluşturulmaya çalışıldığında neye benzeyecekleri konusunda iki örnek vereceğim.

1. Aktörler vesaire ilkesi, normale dönmeye çalışma ve perspektiflerin karşılıklılığı gibi etkileşim tekniklerinin kullanılması konusunda fikir birliği içinde olmadıklarında etkileşimin bozulma ihtimali artar ve bu yüzden, toplumsal düzenin sürme ihtimali azalır.
2. Etkileşim farklı, doğrulukları sorgulanmayan gerçeklik anlayışları temelinde ilerlediği sürece etkileşimin sona erme ihtimali artar ve böylece toplumsal düzenin sürme ihtimali azalır.

Bu önermeler, aktörlerin kendi gerçeklik anlayışlarını yaratır, sürdürür veya değiştirirken nasıl davranabilecekleri konusundaki daha özel önermelerden hareketle genel yasalar olarak biçiminde edilebilir. Etnometodolojide gerek duyulan şey, özel folk tekniklerin etkileşim içindeki bireyler arasında ortak bir dünya anlayışı/duygusu yaratmakta kullanılabilecekleri *özel koşulları* ortaya çıkartmaktır. Gerçekte, etnometodologların tamamen yeni bir gerçeklik keşfedip etmedikleri konusuyla fazla ilgilenmediklerini, bunun yerine, aktörlerin farklı 'folk metotlar'ı kullandıkları koşullar hakkında bazı genel önermeler geliştirmeye yöneldiklerini düşünüyorum.

Etnometodolojik Araştırma Çeşitleri

Garfinkel'in öncü araştırmaları. Harold Garfinkel'in *Etnometodolojide Araştırmalar*'ı etnometodolojinin bağımsız teorik bir perspektif olarak yerleşmesini sağlamıştır.¹⁴ Bu kitap formel teorik önermeler ortaya koymasa da, araştırmalar ve burada yapılan yorumlar etnometodolojik bir araştırma alanının kurulmasını sağlamıştır. Etnometodolojik araştırma ve teori Garfinkel'in kavrayışlarıyla başlamış ve oldukça farklı yönlerde ilerlemiştir.

Garfinkel etnometodolojiyi insanların içinde buldukları dünyayı anlamakta kullandıkları metotları kavramaya çalışan bir araştırma alanı olarak kurar. O, sosyal gerçekliğin inşa aracı olarak dile önemli ölçüde vurguda bulunur. Gerçekte Garfinkel için, etkileşim içindeki bireylerin kendi eylemlerini açıklama –yani, başkalarına sözel olarak sunma– çabaları toplumsal dünyayı inşa sürecinin temel metodudur. Garfinkel'in terimleriyle, etkileşim *yapmak* etkileşimi *anlatmaktır*; veya başka deyişle, aktörlerin kullandıkları temel folk teknik sözel betimlemedir. Bu yolla insanlar, kendi açıklamalarını bir gerçeklik duygusu inşa etmekte kullanırlar.

Garfinkel bağlama gönderimliliği –üyelerin açıklamalarının özel bağlamlar veya durumlarla ilişkisini– özellikle vurgular. Ona göre, bir söz gerçekte söylediklerinden çok daha fazlasına işaret eder; o, ayrıca, sadece durumsal bir bağlamda anlaşılabilir anlamları akla getirir. Bu yüzden, Garfinkel'in çalışmasında öncelikle kişiler-arası söz ve hareket örneklerinin bağlama-gönderimli doğası ve bireylerin bir gerçeklik anlayışı/duygusu yaratmak için açıklamalara başvurdukları vurgulanır.

Garfinkel ve arkadaşları, büyük ölçüde etnometodoloji için temel oluşturmanın yanı sıra, neyin gerçek olduğu konusunda kendi kabullerini onaylatma çabası içinde bazı ilginç empirik araştırmalar yürüttüler. Bir empirik araştırma türü *ihlâl deneyleri* olarak bilinir ve burada etkileşimin normal akışı bilinçli olarak engellenir. Garfinkel, çalışmasında, öğrenci-deneycilerin seçilen deneklerin gündelik sözlerini sorgular türde konuşmalarından örnekler verir. Sonuç aşağıdaki kalıba uygun bir dizi konuşmadır:

¹⁴ Garfinkel, *Studies in Ethnomethodology*

Denek: Bir tekerim patlak.

Deneyci: Tekerim patlakla ne demek istiyorsun?

Denek: (kısa bir süre sersemeler görüldükten sonra düşmanca bir tavırla cevap verir): Ne demek istiyorsun, “Ne demek istiyorsun?” Patlak bir tekerlek patlak bir tekerlektir. Sadece bunu kastediyorum. Özel bir anlamı yok. Ne aptalca bir soru!¹⁵

Bu durumda, deneyci bu etkileşim tipinin zımnî bir kuralını görünürde ihlâl etmekte ve böylece sadece denegin düşmanca bir tavrıyla değil, “Ne aptalca bir soru!” gibi olumsuz bir yaptırımla da karşılaşmaktadır. Görünüşe bakılırsa, bir etkileşimde, herkesin anlaması gereken ve bütün tarafların “bir engelle karşılaşmadan ortak konuşmalarını sürdürebilmeleri”¹⁶ için sorgulanmaması gereken belirli arka-plân özellikler vardır. Bu örtük metotlar çok sayıda gündelik ilişkiye yol gösterir görünür ve onlar en azından etkileşim içindeki insanlar arasında dış bir toplumsal düzenin varolduğu duygusunu yaratmak bakımından önemlidir. Örneğin, bu konuşmada vesaire ilkesi ve normale dönmeye çalışma denegin başvurduğu metotlardır. Garfinkel, ihlâl deneyleriyle, aktörleri, bir durum kesintiye uğradıktan sonra gerçekliği yeniden inşa sürecine *aktif bir biçimde* katılmaya zorlayarak, bu örtük metotları ortaya çıkartmayı umar.

Tarafların bir etkileşim sırasında bir gerçeklik duygusu yaratmak için kullandıkları metotları anlamak için başka araştırma stratejileri de geliştirilmiştir. Garfinkel ve arkadaşları, jüri üyelerinin bir karara varmak için kullandıkları ‘karar kuralları’ni özetler.¹⁷ Etnometodolog, sözgelimi, görevi gerçekte olaylar hakkında bir yorum geliştirmek olan bir jüri grubunu inceleyerek, bir *toplumsal gerçeklik anlayışı* yaratma sürecinin genel özellikleriyle ilgili bazı görüşlere ulaşabilir. Araştırmacıların jüriyle ilişkin gözlemleri, “kişinin % 95 mahkemeye jüri üyesi olarak geldiği”ni, bu üyelerin diğer toplumsal ortamlara katılımları ve mahkeme talimatları sonucunda bir karara varmak için ‘resmi’ kuralları kabul ettiklerini göstermektedir. Ancak, katılımcılar gerçek jüri ortamında bir araya geldiklerinde ve “bir kanıtın doğruluğuna karar verecek bir temel olarak hizmet edecek ‘bilgiler’i bir araya getirme işi”ne başladıklarında bu kurallar bir ölçüde değişime uğrar.¹⁸ Önceki örneklerin kaçınılmaz belirsizliklerinin jüri kararıyla ilgili ‘resmi’ kurallara kesin olarak uymayı zorlaştırması nedeniyle, jüri üyeleri ‘gerçekte olanlar’ konusunda ‘doğru’ bir görüşe ulaşabilmek için yeni karar alma kurallarına başvururlar. Ancak, jüri üyeleri, nasıl bir karara vardıkları konusunda görüşmecilere yaptıkları açıklamalarda, kararlarının doğruluğunu haklı göstermek için tipik olarak ‘resmi görüş’e başvururlar. Görüşmeciler onların ideal açıklamaları ve gerçek pratikleri arasındaki uyumsuzluklara dikkat çektiklerinde, jüri üyeleri kaygıya kapılır; bu kaygı gerçekte bu insanların olanlar hakkında ‘bilgiler’ oluşturmak için bir ölçüde farklı kurallara başvurduklarının kanıtıdır.

Özetle, Garfinkel’in bu iki araştırma stratejisi örneği çoğu etnometodolojik araştırmanın genel amacını açıklar: doğal toplumsal ortamlara nüfuz etmek ve araştırmacıların insanların gerçek dünyanın yapısı konusunda görünür bir konsensüs sağlamak için kurallar önerme, yaratma, bu kuralları sürdürme veya değiştirme girişimlerini gözlemleyebilecekleri toplumsal ortamlar yaratmak. Araştırmacı, gerçekliğin özü veya içeriğinden ziyade bu gerçekliğin inşa süreci veya metotlarına odaklanarak, etnometodolojik bakış açısıyla, “toplum nasıl ve niçin mümkündür?” sorusuyla ilgili daha ilginç ve ilişkili bir cevap sağlayabilir. Garfinkel’in araştırmaları birçok farklı araştırmaya ve teorik stratejiye ilham kaynağı olmuştur. Önde gelen stratejilerden birkaçı yukarıda ele alınmıştır.

Harvey Sacks’ın dilbilim analizi. Harvey Sacks 1976’daki zamansız ölümüne kadar etnometodolojide büyük bir etkiye sahipti. Onun çalışması etnometodoloji dışında yeterince bilinmese de, bu analiz Garfinkel’in sözlü açıklamalara ilgi duymasını sağlar ve onu bağlama-gönderimliliğin yarattığı problemleri çözmeye yöneltir.

¹⁵ a. g. y., s. 42

¹⁶ a. g. y.

¹⁷ a. g. y., s. 104-115

¹⁸ a. g. y., s. 110

Sacks fenomenolojik sosyoloji eleştirisinden hareketle alternatif teorik bir girişim geliştirmeye çalışan ilk etnometodologtur.¹⁹ Sacks'ın eleştirisi ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir: Sosyologlar dili toplumsal dünyayla ilgili kavramlar ve teoriler oluşturmakta kullanılan bir kaynak olarak görürler. Ancak sosyologlar bu noktayı vurgularken konu ve kaynağı birbirine karıştırmakta, aslında dili kullanırken bir gerçeklik yaratmaktadırlar; sosyologların terimleri tarafsız bir araç değil, aksine gerçek sosyolojik analizin konusudur.²⁰

Sacks sosyolojideki bu probleme tipik fenomenolojik bir çözüm önerir. Dilin asıl özellikleri anlaşıldığında kaynak ve araştırma konusunu birbirine karıştırmayan nesnel bir sosyal bilim mümkün olacaktır. Sacks'ın araştırması kullanımdaki-dilin formel özelliklerine yoğunlaşır. Sacks tipik olarak etkileşim sırasındaki eylemin tam bir kopyasını çıkarmaya ve özünü dikkate almadan konuşmanın formel özelliklerini anlamaya çalışır. Sacks konuşmaların özü veya içeriğini dikkate almayıp sadece konuşmanın biçimine odaklandığı için, bu taktik bağlama-gönderimlilik problemini çözer. Örneğin, aktörler arasındaki 'konuşma dizileri' onun ilgisini oluşturabilir.²¹

Sacks bu yüzden etnometodolojiyi formel bir dilbilime dönüştürmeye başlar: süren ve gerçekte günümüz etnometodolojisini etkisi altına alır görünen bir eğilim. Daha önemlisi, Sacks her konuşmaya uygulanabilecek evrensel etkileşim biçimlerini –soyut konuşma kalıplarını– ortaya çıkartmaya çalışır. Böylece Sacks etkileşim içindeki bireylerin gerçekliği inşa yasalarını araştırmaya başlar.

Aaron Cicourel'in bilişsel yaklaşımı. Aaron Cicourel *Sosyolojide Yöntem ve Ölçme*'de sosyolojiye karşı Sacks'inkine benzer bir saldırı hareketi başlatır.²² Ona göre, matematiğin kullanılması dille ilgili problemleri gidermeyecektir, zira matematik, zorunlu olarak, betimlediği olgulara tekabül etmeyen bir dildir.²³ Aksine matematiğin kullanılması "belirli bir alanda bilgi olarak geçen şeyi çarpıtır, yok eder, bir süzgeç veya ızgara görevi yüklenir". İstatistiklerin kullanılması benzer şekilde çarpıtmalara yol açar: olaylar hesaplanamaz, ortalamaları alınmaz ve başka türlü yönlendirilebilir. Bu istatistik yönlendirmeler sosyolojik betimlemeleri geçersiz kılar ve sosyolojik analizi istatistiksel mantığın dayatmalarıyla biçimlendirir.

Ayrıca Cicourel, daha az keskin bir tonda, Garfinkel'in etkileşim ve sözel açıklamalar aynı şeylerdir tezini sorgular.²⁴ Ona göre, insanlar sözcüklerle ilettiklerinden çok daha fazlasını görür, hisseder ve düşünürler. İletişim içindeki insanlar belirli durumlarda 'çeşitli yollara' başvururlar. Bu kabul Cicourel'i kendi etnometodolojik eğilimini *bilişsel sosyoloji* olarak yeniden terimleştirmeye iter.

Cicourel'in analizlerinin ayrıntılarının onun genel niyeti sosyolojik araştırma ve teoriyi dönüştürme çabasından daha az önemli olduğunu düşünüyorum. Aslında o, insanların bilişsel faaliyetlerini düzenlemekte ve durumları anlamlandırmakta kullandıkları evrensel 'yorumlama prosedürleri'ni ortaya çıkartmaya çalışır.²⁵ İnsanlar bu yorumlama prosedürleriyle bir toplumsal yapı düşüncesi/duygusu geliştirebilir ve eylemlerini düzenleyebilirler. Bu yorumlama prosedürleri insanlarda evrensel ve değişmez ve onların ortaya çıkartılması insanların kendilerini kuşatan dünyada bir toplumsal yapı duygusunu nasıl yaratıklarını anlamayı sağlar.

Zimmerman, Pollner ve Wieder'in durumsal yaklaşımı. Sacks dilin evrensel özelliklerine ve Cicourel bilişsel algı/temsil konusuna odaklanır. Bu sabit veya evrensel folk metotlara ilgi etnometodolojik araştırmalarda giderek daha fazla öne çıkar. Birkaç çalışmada, sözgelimi, Don Zimmerman, D. Lawrence Wieder ve Melvin Pollner insanların bir gerçeklik duygusu inşa etmekte

¹⁹ Harvey Sacks, 'Sociological description', *Berkeley Journal of Sociology* 8 (1963), s. 1-17

²⁰ Harvey Sacks, 'An Initial Investigation of the Usability of Conversational Data for Doing Sociology', *Studies in Interaction*, ed. D. Sudnow (New York: Free Press, 1972)

²¹ Örneğin onun, Emanuel Schegloff ve Gail Jefferson'la birlikte yazdığı iyi bilinen çalışması: 'A Simplest Systematics for the Analysis of Turn Taking in Conversation', *Language* 50 (1974), s. 696-735

²² Aaron V. Cicourel, *Method and Measurement in Sociology* (New York: Free Press, 1964)

²³ a.g.y., s. 35

²⁴ Aaron V. Cicourel, 'Cross Modal Communication', *Linguistics and Language Science, Monograph 25*, ed. R. Shuy (Washington, DC: Georgetown University Press, 1973)

²⁵ Örneğin, bkz. Cicourel, *Cognitive Sociology* ve 'Basic Normative Rules in the Negotiation Status and Role', *Recent Sociology*, No 2, ed. H.P. Dreitzel (New York: Macmillan, 1970)

kullandıkları evrensel prosedürleri açığa çıkartmaya çalışan bir yaklaşım geliştirir.²⁶ Onların konumu, belki de en açık biçimde, ilham kaynağı Garfinkel olan, ancak onun düşüncelerini genişleten tüm etnometodolojiler tarafından ifade edilir. Onların argümanlarını kısaca özetleyebiliriz:

1. İnsanlar bütün etkileşim durumlarında etkileşim ortamının ilgili özellikleri üzerinde görünür bir konsensüs sağlamaya çalışırlar.
2. Bu ortamların özellikleri tutumlar, kanaatler, inançları ve onların etkileşim içinde oldukları toplumsal ortamın doğası hakkındaki diğer biliş tarzlarını içerebilir.
3. İnsanlar oldukça farklı kişiler-arası açık veya zımnî pratikler içinde yer alırlar ve bu ortamların özellikleri üzerinde *görünür* konsensüs yaratmak, bu konsensüsü sürdürmek veya değiştirmek için metotlar geliştirirler.
4. Bu kişiler arası pratikler ve metotlar *durumsal esaslar* olarak terimleştirilebilecek şeyin –yani, etkileşim halindeki insanların mevcut durumun düzenli ve anlaşılabilir bir yapıya sahip olduğu *algılarının*– oluşumu ve bozulmasıyla sonuçlanır.
5. Bu görünür konsensüs sadece durumsal esasların özü ve içeriği üzerinde fikir birliğinin değil, aynı zamanda her katılımcının bu konsensüsün oluşumu ve bozulmasıyla ilgili kurallar ve prosedürlere uyması gerektiği düşüncesinin de sonucudur. İletişim sırasında, her ne kadar incelikli biçimde de olsa, taraflar durumsal bir esas oluşturacak zımnî kuralları kabul etseler bile, etkileşim ortamında orada neyin olmaması gerektiği konusunda bir konsensüs oluştururken uzun bir yol kat ederler.
6. Her etkileşim durumunda, durumsal esasları oluşturacak kurallar bazı açılardan oldukça özel olacak ve bu yüzden diğer ortamlara tam olarak genellenemeyecektir –bu, insanların her tür özel etkileşim durumunda, durumsal bir esasın oluşturulması için zımnî kurallar üzerinde muhtabakat ararken kişiler-arası metotları kullanmayı gerektirir.
7. Böylece, belirli bir ortamdaki üyeler, durumsal bir esası belirleyecek kuralları oluşturarak, onları teyit ederek veya değiştirerek, birbirlerine –kendilerini belirli algılar ve eylemlere mecbur kılan– orada düzenli ve bağlantılı bir dünya görüntüsü sunabilirler.

Zimmerman, Pollner ve Weider'in etnometodolojisi inceleme-konusunu insan etkileşimi hakkındaki bu kabullerden alır. Durumsal esasın somut içeriği ve özüne ve onun üyeleri belirli algılar ve eylemlere inanmaya zorlanma biçimlerine odaklanmaktan ziyade, esas olarak *insanların* düzenli ve bağlantılı toplumsal bir dünya *görüntüsü* yaratmakta, bu görüntüyü sürdürmek ve değiştirmekte *kullandıkları metotlara* dikkat çekilir. Bu metotlar doğrudan gözlenebilir ve insanların gündelik hayattaki eylemlerinin önemli bir parçasını oluşturur. Aksine, durumsal esasların özü ve içeriği doğrudan gözlenemez veya çıkarılamaz. Ayrıca, durumsal esasları yaratma, sürdürme ve değiştirme *sürecine* odaklanarak şu soruya cevap aranabilir: toplumun nasıl mümkün olduğunu anlamak bakımından, insanların birbirleri için görünürde istikrarlı bir toplumsal düzen yaratmaları süreci durumsal esasların somut özü ve içeriğinden daha önemli değil midir? Toplum için, onları belirli şeyleri yapmaya ve görmeye zorlayan üyelerinin inançlarından başka bir şey var mıdır? Bu doğruysa, düzen özel bir esaslar yapısının değil, aksine her bir insanın her etkileşim durumunda sürekli olarak bu esasları oluşturma ve bozma kapasitesinin sonucudur. Dolayısıyla, bu perspektif, Zimmerman, Pollner ve Weider gibi etnometodolojlara ve diğer birçok kişiye, bir toplumsal düzenin görünür süregelen oluşumu ve bozulması sürecine ve insanların bunu yaparken kullandıkları metotlara dikkat çekmelerini önerir.

YENİ BİR PARADİGMA MI, YOKSA ÖNEMLİ BİR KATKI MI?

Etnometodolojinin geleneksel sembolik etkileşimci yaklaşımın kavramlaştırmayı başaramadığı bir dizi kişiler-arası süreci ortaya çıkardığını düşünüyorum. İnsanların bir toplumsal düzen duygusunu ilet-

²⁶ Örneğin, bkz. Zimmermann and Pollner, 'The World as a Phenomenon Zimmerman and Wider, 'Ethnomethodology and the Problem of Order', Wider, *Language and Social Reality*

mekte kullandıkları örtük metotların toplumsal etkileşim ve düzenin merkezi bir boyutu olduğunu düşünüyorum. Teorik hedef bireylerin farklı folk metotları kullandıkları genel koşulları belirlemektir.

En fazla, etnometodologların bu ‘yeni gerçeklik’ hakkındaki daha uç polemiklerinin unutulduğunu sanıyorum.²⁷ Etnometodologların çok az yeni bulgusu onların metafizik dünya anlayışlarını sürdürmekte, daha ziyade bu bulgular etkileşimci formülasyonları desteklemektedir. Gerçekte, etnometodologların bulguları sembolik etkileşimciler, rol teorisi ve diğer teorik gelenekler tarafından çok iyi harmanlanmıştır. Bu yüzden, etnometodologlar düşüncelerini daha uç örneklerle ifade etmişlerdir. İnsanların ortak bir dünyayı paylaştıkları duygusunun etkileşim ve düzenin önemli bir özelliği olduğundan şüphem yok, ancak o tek etkileşim dinamiği değildir. Aslında etnometodologlar kendi araştırma alanlarının *tek gerçeklik* olduğunu iddia ettikleri ölçüde saçmalarlar.²⁸

Etnometodologların düşüncelerini sosyal teoriyle bütünleştirmeleri zamanının geldiğini düşünüyorum. ‘Normal sosyoloji’ye itiraz ve saldırı için çok fazla çaba harcanmıştır; etnometodologlar kendi düşüncelerini ana-akım etkileşimci düşüncelerle bütünleştirmek için bilinçli ve ortak bir çaba içinde olsalardı teorik birikim hedefleri daha çok işe yarayacaktı.²⁹ Bir etnometodologun uzlaştırıcı yakın bir girişimi için, bkz. Deidre Boden, ‘The World as It Happens: Ethnomethodology and Conversation Analysis’, *Frontiers of Social Theory*, ed. George Ritzer (New York: Columbia University Press, 1990), s. 185-213. Ayrıca, bkz. John Heritage, *Garfinkel and Ethnomethodology* (Cambridge: Polity Press, 1984). Ek olarak, daha fazla referans için bu çalışmalarla ilgili kapsamlı kaynakçalara bakabilirsiniz.

5 Kasım 2006

utatlican@adu.edu.tr

²⁷ Etnometodolojik perspektife meydan okuyan bu kabulle ilişkili ilginç bir tartışma için, bkz. Bill Harrell, ‘Symbols, Perception, and Meaning’, *Sociological Theory: Inquires and Paradigms*, ed L. Gross (New York: Harper & Row, 1967). S. 104-127

²⁸ Bu konuda Lewis Coser’la mutabıkım. Bkz. Coser, ‘Two Methods in Search of a Substance’, *American Sociological Review* 40 (1975), s. 691-700. Onunla bu yazıdaki ‘diğer yöntem’ konusunda da mutabıkım.

²⁹ Aslında, Jürgen Habermas (...), Randall Collins (...) ve Anthony Giddens (...) gibi çoğu etnometodolog etnometodologların düşüncelerini ilginç bir teori –bizzat etnometodologların ürettiklerinden çok daha ilginç bir teori– inşa etmekte kullanmışlardır.